

B

1

Bacina: instrument de llana ó
porcelana que serveix pera contenir
l'aigua de rentar-se la cara y avans l'aigua
de remullar.

A gullana

1406

LA PARTICIPACIÓ D'IGUALADA A L'OBRA DEL DICIONARI DE MN. ANTONI M. ALCOVER

MARIA PILAR PEREA

Enguany ha tingut lloc el centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. L'artífex de l'acte va ser Antoni M. Alcover (Manacor 1862-Palma 1932), que va aconseguir de mobilitzar la societat catalana perquè intervingués d'una manera activa en l'organització i en l'execució d'un esdeveniment que va permetre de revalorar el català com a llengua de cultura i d'estudi científic.

No es pot veure, però, l'acte del Congrés com un fet aïllat. De fet, descansa en un projecte més ampli que es va iniciar en el tombant del segle xx i que va suposar dur a terme el diccionari descriptiu més extens que ha tingut fins ara la llengua catalana.

L'objectiu d'aquest treball és relacionar l'Obra del Congrés amb l'Obra del Diccionari, totes dues concebudes per Alcover, i, concretament, parlar d'esment, entre les nombroses persones que hi van participar, en les aportacions dels col·laboradors de la comarca de l'Anoia, en general, i d'Igualada, en particular.

L'estudi es divideix en sis parts: en primer lloc, es presenta la figura i l'obra d'Antoni M. Alcover; en segon lloc, es fa al·lusió als col·laboradors i als corresponents anoiencs que van participar en l'Obra del Diccionari; en tercer lloc, es descriuen les excursions filològiques que el dialectòleg va fer a Igualada els anys 1902, 1918 i 1921; en quart lloc, es fa una breu referència al significat i a les implicacions del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana; en cinquè lloc, s'indica el nom

dels participants igualadins en l'assemblea científica i es fa un esment especial al paper que Emili Vallès hi va tenir; i, en sisè lloc, les conclusions tanquen el treball.

ANTONI M. ALCOVER I L'OBRA DEL DICIONARI

Antoni M. Alcover és ben conegut com a iniciador del *Diccionari català-valencià-balear*, un tresor lexicogràfic que va ser conclòs, seixanta-dos anys després que s'hagués començat, pel seu deixeble, el ciutadellenc Francesc de B. Moll.

La biografia d'Alcover és d'allò més atractiva per raó de la seva riquesa i pluralitat. Eclesiàstic, dialectòleg, lingüista, folklorista, historiador, arqueòleg i publicista, als quinze anys va ingressar en el Seminari Diocesà de Palma, on va començar els estudis sacerdotals. Després de llicenciar-se en Teologia i en Dret Canònic, el bisbe Pere Joan Campins el va nomenar, el 1898, vicari general de la diòcesi de Mallorca, càrrec que va desenvolupar fins al 1916. El 1901 va donar a conèixer la *Lletra de Convit a tots els amadors de la llengua catalana*, que obria el camí de l'Obra del Diccionari, i el desembre del mateix any va començar a publicar el *Bolletí del diccionari de la llengua catalana* (BDLC). El 1904 va promoure i va impulsar el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que va tenir lloc a Barcelona l'any 1906. El 1911, quatre anys després que s'hagués creat l'Institut d'Estudis Catalans, va esdevenir president de la

Secció Filològica. Malgrat que a la primeria de segle va gaudir d'un reconeixement públic generalitzat, el 1917, després d'un període de tensions encobertes, va esclatar un conflicte d'indole personal i metodològica amb membres de l'Institut i amb components de la Lliga Regionalista. A partir d'aquell moment, la tasca d'elaboració del *Diccionari* va continuar, limitada al context illenc, amb moltes dificultats. El 1921, Francesc de B. Moll va esdevenir un reforç humà indispensable per fer avançar el projecte lexicogràfic. Malgrat que el govern de Madrid havia atorgat, un any abans, una subvenció, aquesta va estroncar-se l'any 1926. El 1927 van aparèixer els primers fascicles del *Diccionari* i el 8 de gener de 1932 Alcover moria veient parcialment acomplerts els seus objectius.

En aquesta breu ressenya biogràfica apareixen dos elements clau que donen compte del projecte existencial del manacorí: la publicació de la *Lletra de Convit*, el desembre de 1901, i l'edició, des del 1901 fins al 1926, de la primera època del *Bolletí del diccionari de la llengua catalana*. En aquests dos treballs es pot trobar la doctrina i la descripció del que va ser el seu ideal de vida: fer un diccionari, com no n'hi havia hagut cap altre fins aleshores, que havia d'aplegar la llengua antiga i la moderna, la llengua literària i la llengua dialectal. I Alcover va dissenyar una estructura on tenien cabuda totes les persones que volguessin participar en el bastiment de l'enorme edifici lexicogràfic. La *Lletra de Convit* va ser una crida a tots els intel·lectuals dels territoris de parla catalana a participar-hi i el *Bolletí del diccionari de la llengua catalana* és, entre moltes altres coses, la crònica del desenvolupament d'aquesta aspiració.

Per posar fil a l'agulla a aquest objectiu tan ambiciós, Alcover va dissenyar tota una completa estructura organitzativa. La seva crida va obtenir una resposta entusiasta. Sabem que van participar en el projecte més de 1600 col·laboradors. D'aquests, n'hi havia dues categories en relació amb la feina que havien de desenvolupar: els col·laboradors en sentit estricte i els corresponsals, el

darrers dels quals centralitzaven les aportacions dels col·laboradors d'una determinada localitat i la feien arribar a Alcover.

Al seu torn, els col·laboradors i els corresponsals podien intervenir en la tasca d'aplec de paraules de dues maneres: d'una banda, com a observadors directes, prenent notes dels mots més rellevants de la seva contrada; d'altra, accedint a fons documentals —llibres, documents, epistolaris— i buidant-los lèxicament. Uns i altres posaven les seves troballes en unes fitxetes —les cèdules—, que tenien unes dimensions determinades, tal com Alcover les havia dissenyades.

Totes les cèdules, que van arribar a fer un gruix de gairebé quatre milions, van bastir les conegudes calaixeres. A partir de la informació extreta d'aquests materials es va elaborar el *Diccionari català-valencià-balear*.

**ELS COL·LABORADORS I ELS CORRESPONSALS
D'IGUALADA I DE LA COMARCA DE L'ANOIA**

Entre les 1642 persones incloses en el document manuscrit "Llista cronològica dels col·laboradors del diccionari", que, des del 1901, apareix de manera progressiva en el *Bolletí de diccionari*, els igualadins que col·laboraren en l'Obra del Diccionari foren prou nombrosos, per bé que, de la resta de la comarca de l'Anoia només se n'ha trobat un altre: 1050 D. Candi Closa, Calaf.

D'Igualada, en particular, se'n compten vint-i-sis, inscrits entre col·laboradors i corresponsals. Tots consten també en les pàgines del *Bolletí del diccionari de la Llengua Catalana*:

822 D. Pere Botet. —Sant Simplicí, 3. —Igualada.

882 D. Bonaventura Prat. —Santa Catalina. —Igualada.

921 D. Gabriel Castellà y Raich. —S. Fernando, 13-2n. —Igualada.

924 D. Joan Palà y Cercós. —Igualada.

925 D. Joan Riba y Fous. —Igualada.

926 D. Joan Ros y Jordi. —Igualada.

927 D. Joan Vila y Galceran. —Igualada.

928 Joan Puig y Morera. —Igualada.

929 Salvador Godó y Barral. —Igualada.

930 D. Adolf Gabarró y Garcia. —Igualada.

931 D. Salvador Castelltor. —Rosari, 12-3r —Igualada.

932 D. Ignasi Castelltor. —Plassa Major. —Igualada.

933 D. Lluís Bernades. —Soledat, 68. —Igualada.

934 D. J. Serra Constansó. —Igualada.

986 D. Pere Vich y Figueras. —Sta. Maria, 3. —Igualada.

987 D. Joan Dalmau y Tarrida. —Rambla de Sant Isidro, 2. —Igualada.

988 D. Josep Rossich y Pont. —Retiro, 17. —Igualada.

989 D. Josep Font y Font. —Travessia de Sant Sebastià, 3. —Igualada.

990 D. Isidro Solà Marsans. —Sta. Maria, 12. —Igualada.

991 D. Ramon Martí Miralpeix. —St. Pere Màrtir, 9. —Igualada.

992 D. Anton Martí Cardona. —Teatre, 17. —Igualada.

993 D. Ramon Poncell Martí. Sta. Maria, 5. —Igualada.

994 D. Isidro Balcells, Pre. —Nou, 21-2n —Igualada.

1015 D. Ramon Solsona y Cardona. —Òdena, 31. Igualada. (Província de Barcelona).

1023 D. Francesc de Paula Bedós, mestre d'escola. —Igualada. (Província de Barcelona).

1429 N'Emili Vallès y Vidal. —Barcelona.

Pel que fa als corresponsals, el *Bolletí del diccionari de la llengua catalana*, n'esmenta quatre: "De Igualada: D. Ramon Solsona y Cardona, D. Francesc de Paula Bedós, D. Gabriel Castellà, y D. Joan Serra y Constansó" (BDLC, I, 1902-1903, 118)."

Els col·laboradors de l'Obra del Diccionari podien fer tres menes de feines:

1. El buidatge documental en arxius. D'aquesta tasca, desenvolupada a l'Arxiu Municipal de Igualada, se n'encarregava Gabriel Castellà i Raich, atès que era precisament l'arxiver municipal.

2. El buidatge lexical d'obres literàries. Aquesta feina, com consta en el *Bolletí*, la desenvolupaven Ramon Solsona i Gabriel Castellà: "Obres catalanes escollides per fer-ne cèdules: *Els sots ferèstechs* d'En Raimon Casellas: —D. Ramon Solsona y Cardona, d'Igualada" (BDLC, I, 168) o la "*Flora Aqualatense* d'En Josep Baussili i Salamanca, del segle XVIII. En Gabriel Castellà, d'Igualada" (BDLC, IV, 1910-1911, 336).

3. La compleció de les seccions del llenguatge vivent. En relació amb el que s'indicava a la *Lletra de convit*, hi havia col·laboradors que empraven les diverses seccions del llenguatge vivent, les quals feien referència a camps semàntics diferents. El *Bolletí del diccionari* també els recull:

Secc. 496. Teixidors: texts de cotó: —D. Ramon Solsona y Cardona, d'Igualada.

Secc. 513. (Espardenyers): —D. Pere Vich y Figueras, de Igualada.

Secc. de *Maquinària de telers*: —D. Gabriel Castellà, d'Igualada.

Secc. 112-116 (Matemàtiques): —N'Emili Vallès, de Barcelona.

I la mateixa publicació es fa ressò del que Alcover anomenava “Col·laboradors que tenen poca son”, qualificatiu que rebien d'acord amb el nombre de cèdules que li enviaven. Els d'Igualada eren ben actius:

D. Gabriel Castellà, d'Igualada, 1000.

D. Gabriel Castellà, d'Igualada, unes 1.000;

En Ramon Solsona, d'Igualada, 1.000;

En Gabriel Castellà, d'Igualada, 2.071;

N'Emili Vallès y Vidal, de Barcelona, 1.070;

N'Emili Vallès, de Barcelona, 1.252;

És ben cert que aquest apartat, que apareixia periòdicament en les pàgines del *Bolletí*, constituïa un estímul per als col·laboradors interessats en el progrés de l'Obra del Diccionari. Destaca, especialment, a més de la contribució d'Emili Vallès, la feina que Gabriel Castellà hi va desenvolupar. Va fer un aplec sobre toponímia: “Noms de pobles, viles, llocs y cases del partit judicial d'Igualada” i també va publicar, en les pàgines de la revista alcoveriana, diversos articles sobre el lèxic igualadí i nombroses notes dialectals.

LES EIXIDES FILOLÒGIQUES A IGUALADA

Malgrat l'existència d'una trama espessa de col·laboradors, que abraçava tots els territoris de parla catalana, Alcover necessitava una font d'informació complementària i de primera mà. I es va proposar que ell mateix, des de l'any 1900, faria diverses eixides filològiques per tot el domini lingüístic amb la finalitat d'obtenir, mitjançant el típic treball de camp, dades que provinguessin directament de la boca del poble.

Cal assenyalar que, per al manacorí, aquesta era la font més apreciable d'informació lingüística i dialectal. Amb aquesta finalitat, va dur a terme més de quaranta tongades enquestadores entre el 1900 i el 1928.

A Igualada, hi va anar tres cops, durant l'interval comprès entre els vint-i-vuit anys d'eixides filològiques. La primera volta va ser el 20 de maig de 1902, com consta en el *Bolletí del diccionari de la llengua catalana*. En el petit dietari d'aquesta excursió, encapçalat amb el títol *Excursió filològica de Mossen Alcover*, es registra: “Diada solemníssima del Corpus: la celebrà a Santa Coloma; y lo endemà, dia 30, ja es partit cap a Igualada, aont el reben una vintena de catalanistes, y amb ells estudià el llenguatge de la població, y els escita a prendre part en la tasca lexicogràfica; en constituïx quatre de corresponsals, y hi troba una bona colla de col·laboradors. El vespre dona una conferencia sobre'l Diccionari a la Casa de la Ciutat, acudinhi gran concurrencia” (BDLC, I, 97-110).

La segona eixida va tenir lloc el 12 d'agost de 1918. Alcover, en el *Dietari de l'Eixida pel Regne de València i Catalunya occidental 1918*, en diu: “... mes tart cap a Igualada, a on arrip devers les nou del vespre, i me reben a l'estació mos bons amics, Mn. Cristòfol Martí i Mn. Lluís Otzet, vicaris de la parròquia de Santa Maria, Mn. Josep Forn, publicista distingit, Mn. Amadeu Amenós, Mn. Josep Gili, capellà de l'Hospital, D. Joan Bas i Jordi, Bal·le accidental, D. Ramon Solsona i Cardona, antic corresponsal de l'*Obra del Diccionari*, i don Lluís Riba, periodista. Me diuen que l'actiu col·laborador del *Diccionari* i bon amic D. Gabriel Castellà i Raich no és vengut perquè està convalescent d'una malaltia que ha tenguda i que encarà no surt de casa seua” (BDLC, X, 1981-1919, 229).

A més d'aquestes informacions, en relació amb l'enquesta del 1918, en la introducció de *La flexió verbal en els dialectes catalans*, que va romandre inèdita fins al 1999, any en què se'n va publicar la versió electrònica, hi apareix la següent explicació que fa referència a la localitat d'Igualada: “54.

Igualada. De la província de Barcelona, a 66 km de la ciutat comtal, de 10442 habitants (C. Gomis, Geogr. Prov. Barc., p. 185). Hi férem l'enquesta dia 13 d'agost de 1918 ab sis o set noys del col·legi dels PP: Escolapis, tots igualadins (n'Enric Sales y Cucurella, de 12, n'Isidro Vilarubies y Ros, de 10, en Josep Guitart y Talavera, de 15, n'Antoni Rafel y Alemany, de 12, n'Antoni Colom y Bisbal, en Josep Morrus i Reixachs, de 14); el P. Josep Gabarró y Valls, escolapi, D. Ramon Solsona y Cardona y D. Josep Riba i Martí, tots també igualadins”.

En darrer terme, la tercera eixida va tenir lloc l'1 d'octubre de 1921. Alcover, en el *Dietari de l'Eixida Filològica per tot Catalunya i el Reyne de València de dia 26 de juny fins a 23 de novembre de 1921*, explica: “Deym missa d'hora i ab el tren de les 7 i 25 mos esquitxam a Martorell i d'aquí cap a Igualada, a on arribam demunt les 12. Veym els nostres bons amichs En Gabriel Castellà i Raich i en Ramon Solsona i Cardona, tots dos ben trempats. Ens diu En Castellà lo que ha fet per la nostra *Obra* i li envelam cap an el grandió Col·legi que tenen aquí els Pares Escolapis. Ens reben els Rts. Pare Ramon Pollina, Rector, el Pare Valls i el Pare Marc Llíró. Tots ens umplen d'atencions i posen a la nostra disposició, per fer enquesta, tots aqueys noys: En Pere Janer i Carulla de 15 anys, Joan Vilalta i Sansó de 15, Ramon Enrich i Vich de 10, Rossend Massana i Noguera de 12, Miquel Claramunt i Argelich de 10, Amadeu Albareda i Borràs de 15, Magí Castellort i Miralta de 10, Joan Castellà i Valls de 11, Geroni Bardés i Castellort de 8, Josep Cirera i Llacuna de 13, Pere Franquesa i Fàbregues de 10, Isidre Vilarúbies i Ros de 14, Ramon Cortés de 14, Baldiri Carbonell de 10, Josep Martí de 10. Les mos repartim Mn. Sastre, En Moll i jo i mos diuen un enfilall de mots ben interessants: els noms dels dies de la setmana, els mesos, el nombres cardinals, festes anyals i sobre-noms o motius d'Igualada. —Anam a visitar el Rt. Mn. Eudald Sarret Rector, Arxipreste d'Igualada. Som amichs de l'any 1918, quant vinguí a fer l'estudi de la conjugació” (BDLC, 12, 1921-1922, 261).

Hi ha encara una altra font d'informació ben vàlida, que majoritàriament concorda amb les dades del *Bolletí*, la qual permet de conèixer les persones que van intervenir en l'Obra del Diccionari desenvolupant-hi el paper de col·laboradors, de corresponsals o d'entrevistats. Es tracta dels noms que recullen els diversos quaderns de camp on Alcover anotava les dades dialectals que anava aplegant en els diversos indrets que visitava. La llista dels igualadins és la següent:

164 Quadern VIII (1902): Igualada, D. Joan Serra Constansó, Clos, 38 (corresponal).

165 Q VIII (1902): Igualada, D. Ramon Solsona Cardona, Òdena, 31 (corresponal).

166 Q VIII (1902): Igualada, Francisco de P. Bedós, professor d'Instrucció, Rambla de Sant Pere Màrtir (corresponal)

* 167 Q VIII (1902): Igualada, Moss. Ambròs Parés, Pre. Rector.

* 168 Q VIII (1902): Igualada, Moss. Pere Ribalta, Pre., Rambla de Sant Pere Màrtir.

* 169 Q VIII (1902): Igualada, Moss. Josep Espelt, Pre., Vicari de la Soledat.

* 170 Q VIII (1902): Igualada, Moss. Lluís Ferrer, Pre., Vicari de la Soledat.

* 1178 Q XVII (1921): Igualada, Mn. Andreu Ballús, Vicari de Santa Maria, nadiu de Muntanyola (Vic).

* 1254 Q XVIII (1921), Igualada: D. Antoni Rius i Fàbregues, 56 anys, porter dels Escolapis, nadiu de Vallbona del Penedès; fa 40 anys que és aquí.

1325 Q XXI (1921): Igualada, Pere Janer i Carulla, 15 anys.

1326 Q XXI (1921): Igualada, Juan Vilalta i Sansó, 15 anys.

1327 Q XXI (1921): Igualada, Ramon Enrich i Vich, 10 anys.

1328 Q XXI (1921): Igualada, Rossend Massana i Noguera, 12 anys.

1329 Q XXI (1921): Igualada, Miquel Claramunt i Argelich, 15 anys.

1330 Q XXI (1921): Igualada, Magí Castellort i Miralta, 10 anys.

1331 Q XXI (1921): Igualada, Amadeu Albareda i Borràs, 11 anys.

1332 Q XXI (1921): Igualada, Joan Castellà i Valls, 11 anys.

* 1333 Q XXI (1921): Igualada, Mn. Eudald Serret, Rector Arxipreste de Santa Maria d'Igualada.

1334 Q XXI (1921): Igualada, Rt. P. Ramon Pollina, R. P. Rector dels Col·legi d'Igualada.

1335 Q XXI (1921): Igualada, Rt. P. March Lloró, S. P. Professor de Francès i Inglès.

Els set noms marcats amb un asterisc apareixen per primer cop; la resta ja havien estat citats en les referències anteriors del *Bolletí del diccionari*. Atès que el 1918, Alcover fa, a Igualada, enquesta sobre la conjugació verbal, els informants que hi participen no consten en la llista de quaderns de camp exposada més amunt, sinó en la referència que s'inclou en el document que encapçala *La flexió verbal en els dialectes catalans*, també reproduïda en els paràgrafs anteriors, i que duu el subtítol "Relació específica de l'escorcoll fet a cada població".

1906: PRIMER CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

Una de les conseqüències de l'Obra del Diccionari va ser la planificació d'un Congrés de sintaxi catalana. Alcover, que feia temps que en covava la idea, la va donar a conèixer a Barcelona en una conferència que va pronunciar el 25 de gener de 1904 a l'Ateneu Barcelonès. La resposta dels intel·lectuals catalans va ser entusiasta. Hi va haver, però, petites variacions sobre el tema original, ja que d'un congrés originalment de sintaxi, que es va considerar un tema massa especialitzat i del qual hi havia pocs especialistes, es va passar a un congrés sobre la llengua catalana, que englobava aspectes lingüístics, històrics, literaris i social-jurídics.

Durant el mes de febrer es va redactar la convocatòria de l'acte, que va suscitar adhesions im-

diates tant d'intel·lectuals catalans com estrangers, i també de les forces polítiques, culturals i religioses. Els periòdics es feien ressò de la iniciativa alcoveriana i els estudiosos triaven el tema que volien desenvolupar o en suggerien de nous.

L'organització del Congrés es va basar en bona part en les orientacions que va donar a Alcover Bernhard Schädel, un professor de la Universitat de Halle, el qual també l'havia acompanyat en l'excursió filològica que va tenir lloc el mateix any 1906, durant un mes i mig, per terres pirinenques i de la Catalunya occidental, i que es va cloure precisament un mes abans que el Congrés se celebrés.

La preparació estricta de l'esdeveniment es va allargar des de final del 1905 fins al mes d'octubre del 1906. Malgrat que, en un primer moment, el congrés havia estat planificat per al mes d'abril, els fets del *¡Cu-cut!* ho van desaconsellar. L'estat d'alerta que, el 23 de novembre de 1905, va suposar el fet que els militars assaltessin la impremta i la redacció d'aquesta publicació, a causa d'un acudit irònic que hi havia aparegut arran del "Banquet de la Victòria", va derivar en múltiples accions de repressió de la societat civil catalana. Alcover, que donava suport al *¡Cu-cut!*, va veure en el retard de les dates una possible solució al problema. El Congrés, doncs, es va dur a terme del 13 al 18 d'octubre del 1906.

A més de les sessions purament científiques, l'esdeveniment va ser precedit per una sessió inaugural que va tenir lloc el dissabte dia 13 i que havia de ser inicialment al Saló de Cent de l'Ajuntament. Tanmateix, a causa del nombre tan elevat d'inscrits, el comitè executiu va determinar el dia abans que la inauguració s'havia de fer en el Teatre Principal.

L'endemà va tenir lloc l'exposició bibliogràfica catalana, organitzada arran del Congrés, la primera iniciativa que s'havia organitzat de característiques semblants, dirigida pel bibliòfil Eudald Canibell, i que va comptar amb la col·laboració d'importants col·leccionistes. L'exposició consistia en un recull de

tot el que s'havia estampat en català o que es referia a la llengua i literatura catalanes, des del 1840, data simbòlica de la renaixença literària, fins al 1906. A les 11 del matí es va procedir a la constitució de les seccions del Congrés, on es va determinar l'ordre en què els treballs s'havien de presentar. A la tarda es va fer la *Garden Party*, una festa a l'aire lliure, que es va celebrar al Parc Güell, i que es va adaptar a les manifestacions catalanes més típiques.

El dilluns dia 15, a les 10 del matí i a les 4 de la tarda, van celebrar-se, respectivament, la primera i la segona sessions ordinàries. *La Veu de Catalunya* va fer un seguiment de les tasques de les diverses seccions i el *Diario de Barcelona*, particularment els dies 16, 17 i 18 d'octubre, va publicar un crònica molt completa de les diverses intervencions. A la nit es va esdevenir la funció de gala al Teatre Principal, una festa del teatre català, en honor dels congressistes. La funció pretenia de resumir la història de l'escena catalana.

El dimarts dia 16, després de la tercera i quarta sessions ordinàries, que van tenir lloc, respectivament a les 10 i a les 4 de la tarda, l'erudit rossellonès Amadeu Pagès va pronunciar una conferència sobre l'obra d'Ausiàs March. A la nit, es va fer, al teatre Novetats, la festa de la música catalana, la tasca d'organització de la qual es va encarregar a l'Orfeó Català.

El dia 17 es van cloure les sessions acadèmiques amb la cinquena sessió ordinària, després de la qual es va celebrar un dinar a l'Hotel Tibidabo en el qual van participar més de 350 congressistes. Després de l'àpat es va retre homenatge a mossèn Cinto Verdager, i, a continuació es va iniciar, novament al Teatre Principal, l'acte de clausura.

El congrés es va tancar definitivament el dijous dia 18, amb les excursions que, en honor dels congressistes, van tenir lloc, de manera simultània, a Vic, a Ripoll, a Poblet, a Vilanova i la Geltrú i Sitges. A la tornada va haver-hi una recepció final a l'Ateneu Barcelonès.

El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana va tenir un ressò periodístic molt notable

en les etapes de gestació i de preparació, però la ressonància va ser especialment rellevant al llarg de l'esdeveniment i en les setmanes posteriors. El setmanari igualadí *Sometent* va proclamar —fent servir les paraules del mateix Alcover— “l'èczit grandios del Congrés y dona un brevíssim resum de ses tasques y festes”.

ELS CONGRESSISTES IGUALADINS.

EMILI VALLÈS I VIDAL

En la llista que tanca el llibre del Congrés, del qual va tenir cura l'igualadí Emili Vallès, es pot llegir el nom de més de 3000 persones i institucions que es van adherir a l'acte. Hi consten, a més de l'Ajuntament d'Igualada, els noms de deu compatriotes de Vallès, alguns dels quals formaven part de l'equip de col·laboradors d'Alcover: Botet, Pere; Castellà i Raich, Gabriel; Mateu Solà, Manuel; Morera i Mestre, Josep; Munguet i Mullerats, Marian; *Patria*, Sr. Director del Setmanari; Pla, Mossèn Miquel; Prat i Mas, Bonaventura; Serra i Constansó, Joan; i Solsona i Cardona, Ramon.

Per raó de la seva importància, cal fer una al·lusió especial a la tasca que Emili Vallès (Igualada 1878 - Barcelona 1950) va desenvolupar tant en el context de l'Obra del Diccionari com en el de l'Obra del Congrés.

Vallès va mantenir una relació estreta, arran del Congrés, amb Antoni M. Alcover des del 1904. El 31 de desembre d'aquell mateix any va publicar a la revista quinzenal barcelonina *Catalunya* un estudi que fa referència a l'autonomia del català, on va elogiar les *Qüestions de llengua i literatura catalana*, que el manacorí havia editat l'any 1903 com a rèplica a un article que, en contra del català, Ramon Menéndez Pidal havia publicat al diari madrileny *El Imparcial*. Més endavant, tornem a trobar a *La Renaixensa*, el dia 20 de setembre, un article de Vallès, amb el títol «Un Congrés gramatical», que presenta els objectius i la finalitat de l'esdeveniment.

Emili Vallès i Vidal

Al seu torn, Alcover es va fer ressò, a les pàgines del *Bolletí del diccionari*, de les diverses conferències que Vallès va pronunciar com a preparació al Congrés. Per exemple, la que va fer a l'*Aplech Catalanista*, amb el títol «Barbarismes é idiotismes del català modern», on va exposar la necessitat de depurar la llengua catalana dels barbarismes i va convidar el públic a interessar-se en las tasques del futur Congrés de la llengua catalana.

Vallès va ser, des dels inicis de la fase preparatòria de l'esdeveniment, membre de la comissió administrativa i va participar en les múltiples reunions que es van organitzar. Un cop iniciat, va esdevenir secretari, juntament amb Joaquim Casas-Carbó, de la Secció Filològica-Històrica.

Vallès va llegir, al Congrés, la comunicació «Per què el Congrés se fixa tant en la defensa de la Sintaxi?», que constitueix una defensa molt ben raonada d'aspectes sintàctics del català i de la necessitat de treballar per depurar la llengua de les estructures forasteres, especialment de la cas-

tellana, que l'havien entelada en els darrers segles de la decadència. Paral·lelament, al llarg de l'acte, el gramàtic igualadí va publicar, juntament amb altres participants, diversos articles a *La Nació Catalana* («Perque fem lo Congrés», etc.).

Un cop el Congrés es va acabar devem a Vallès la feina d'aplegar els diversos temes i comunicacions que bastirien les actes del Congrés, el qual, per raó d'algunes dificultats quant al lliurament dels treballs i per l'absència de la tipografia especial que es requeria, no va veure la llum fins al 1908.

Finalment, trobem la signatura d'Emili Vallès, juntament amb les d'alguns integrants de les diverses comissions del Congrés [Antoni Rubió i Lluch, Joaquim Casas Carbó, Josep Pijoan, Jaume Massó i Torrents, etc.], en el pergami que van lliurar a Alcover, aquell mateix any 1908, com a mostra d'agraïment en la seva promoció i presidència del Congrés.

Per cloure la referència a la seva figura, cal citar alguns dels treballs més sobresortints, de caràcter gramatical, d'Emili Vallès: *Resum de Gramàtica Catalana*. Adaptat a l'Ensenyansa pel prof. Emili Vallès i Vidal (1904 Barcelona, Ramon Gilabert); *Lliçons d'Ortografia Catalana, precedides d'unes brevíssimes nocions de fonètica y seguides de dos apendixs* (Barcelona. 1906); i *Lliçons de Gramàtica Catalana*, pel Prof. Emili Vallès seguint les normes ortogràfiques de l'*Institut d'Estudis Catalans* (Edició Baixarías, Barcelona 1915).

CONCLUSIONS

Com tots els projectes que Alcover va promoure, el Congrés de la llengua catalana va ser una obra col·lectiva, com també ho va ser, a partir de l'any 1901, l'Obra del Diccionari, que en va ser l'element inspirador. I el suport que va rebre no sols va provenir dels intel·lectuals de tots territoris de parla catalana, que hi van tenir un paper destacable, sinó també de les classes populars, que van fer que les dues accions prenguessin un caràcter multitudinari.

El Congrés va ser, juntament amb altres esdeveniments remarcables, de caràcter literari i cultural, que van tenir lloc l'any 1906 —entre molts altres, la publicació de *La nacionalitat catalana d'Enric Prat de la Riba*, del *Glossari* d'Eugeni d'Ors o de les *Horacianes* de Miquel Costa—, una de les activitats que més transcendència va tenir en relació amb el futur de la llengua catalana: la fundació, l'any següent, de l'Institut d'Estudis Catalans, i l'organització de múltiples actes de promoció de la llengua i la creació, el 1908, de beques per a la formació a l'estranger de futurs filòlegs.

De l'Obra del Diccionari n'ha resultat no sols un inventari lingüístic dialectal que s'ha registrat mitjançant els nombrosos quaderns de camp que s'han conservat, sinó un gran tresor lexicogràfic, el *Diccionari català-valencià-balear*, una obra de referència que no ha perdut avui dia la seva vigència i que encara exerceix una influència destacable en els treballs de lexicografia actuals.

REFERÈNCIES

ALCOVER, ANTONI M. (1902-1903): *Bolletí del diccionari de la Llengua Catalana*, vol. I.

— (1904-1905): *Bolletí del diccionari de la Llengua Catalana*, vol. II.

— (1906-1907): *Bolletí del diccionari de la Llengua Catalana*, vol. III.

— (1918-1919): *Bolletí del diccionari de la Llengua Catalana*, vol. X.

— (1921-1922): *Bolletí del diccionari de la Llengua Catalana*, vol. XII.

MOLL, FRANCESC DE B. (1962): *Un home de combat* (Mossèn Alcover), Palma de Mallorca: Moll; reeditat a *Obres completes*, II, a cura de Maria Pilar Perea, Palma: Editorial Moll, 2004.

PEREA, MARIA PILAR (1999): *Compleció i ordenació de la flexió verbal en els dialectes catalans* (A. M. Alcover i F. de B. Moll), Barcelona: Institut d'Estudis Catalans + CD-ROM.

— (2002): *Quaderns de camp* (Antoni M. Alcover, Francesc de B. Moll, J. Benejam, Jaume Sastre), Palma de Mallorca: Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears, edició en CD-ROM.

— (2005): *Antoni M. Alcover: dialectòleg, gramàtic, polemista*, Castelló de la Plana / Barcelona: Fundació Germà Colón / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

— (2006): *El Centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona: Biblioteca de Catalunya.

PCILC (1908): *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (1906), Barcelona: Estampa d'En Joaquim Horta.

SANTOLARIA, FRANCESC (2005): *El Banquet de la Victòria i els Fets de ¡Cu-Cut!*, Barcelona: Meteora.

MARIA PILAR PEREA I SABATER és professora titular del departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona. S'ha especialitzat en descripció lingüística, dialectologia i morfofonologia verbal, i ha desenvolupat estudis relacionats amb la història de la llengua catalana. Ha informatitzat els materials dialectals d'Antoni M. Alcover i en dirigeix la publicació de les *Obres completes*.